

Я.Р. Амінєва

Yana_A.88@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

На сучасному етапі розвитку українського суспільства, його численних соціально-економічних трансформацій, щоденно підвищуються вимоги до системи освіти та до якості підготовки майбутніх фахівців. Сьогодні, як ніколи раніше, держава потребує кваліфікованих спеціалістів, адже потреби населення у наданні психологічної допомоги зростають з кожним днем.

Беручи до уваги той факт, що в рамках професійної діяльності перед психологом повсякчас постають складні завдання для вирішення яких необхідно проявляти креативність, нестандартність мислення, вміння розпізнавати та впливати на емоційний стан інших людей, а також контролювати власний емоційний стан, – головним завданням підготовки майбутнього фахівця в процесі навчання стає максимальне сприяння розвитку професійно важливих якостей, серед яких, особливе місце посідає емоційна компетентність або ж емоційний інтелект.

На думку вчених, емоційний інтелект співвідноситься із групою психологічних ресурсів особистості, які є відображенням когнітивних, емоційних та вольових можливостей по забезпеченню адаптації та контролю над поведінкою в складних ситуаціях життєдіяльності (Е.Л. Носенко, 2003; В.А. Бодров, 2006; І.Ф. Аршава, 2007).

У новітніх дослідженнях емоційний інтелект розглядається як когнітивна здібність, як система когнітивних здібностей та особистісних характеристик, як структуроутворюючий компонент психологічної культури особистості, як підструктура соціального інтелекту, яка включає здатність спостерігати власні емоції та емоції інших людей, розрізняти їх та використовувати цю інформацію для управління мисленням та діями, як емоційно-інтелектуальна діяльність (О.Л. Яковлева, 1997; Є.П. Ільїн, 2001; Е.Л. Носенко, 2003; Г. Орме, 2003; Дж. Мейєром та П. Селовеїєм, 2005; Д.В. Люсин, 2006; Демина, 2010). Р. Бар-Он (2000) визначає цей вид інтелекту як некогнітивні здібності, знання та компетентність, які дають людині можливість успішно долати різні життєві ситуації. В концепції Д.В. Люсіна (2006) емоційний інтелект розглядається як здібність до розуміння власних і чужих емоцій та управління ними. Дж Мейєр, П.Селовеїє та Д.Карузо (2005) емоційний інтелект розглядають як групу ментальних здібностей, які сприяють усвідомленню та розумінню власних емоцій та емоцій оточуючих.

Не зважаючи на розмаїття наукових підходів до розгляду феномену емоційного інтелекту, слід констатувати єдність поглядів як вітчизняних так і зарубіжних дослідників у питанні, що стосується можливості розвитку емоційного інтелекту на протязі життя. Так, наприклад, С.П. Дерев'янка (2007) і М.А. Манойлова (2004) у своїх роботах встановили ефективність розвитку компонентів емоційного інтелекту студентів шляхом спеціально організованого навчання.

Сьогодні науковцями вже запропоновано декілька моделей організації навчального процесу, метою якого є розвиток компонентів емоційного інтелекту. Так, І.М. Мещерякова (2011) вважає, що групові заняття з використанням активних методів навчання сприяють підвищенню рівня емоційного інтелекту та формуванню особистісно-професійних якостей. Дослідниця пропонує розділити процес розвитку емоційного інтелекту у студентів-психологів на три етапи. Перший етап – «Пізнання самого себе» має на меті розвиток когнітивного компоненту емоційного інтелекту і його складових: розвиток уміння усвідомлювати свої емоції; довіряти собі; аналізувати і висловлювати почуття словами; здійснювати самоаналіз та аналіз своїх ціннісних орієнтацій; вдосконалення навичок рефлексії; формування вміння встановлювати зворотний зв'язок. Другий етап – «Управління своїми емоціями та почуттями, вибудовування продуктивної взаємодії з оточуючими» націлений, більшою мірою, на розвиток поведінкового компоненту емоційного інтелекту і його складових: розвиток уміння контролювати свої думки; розвиток уміння управляти своїм станом у важких ситуаціях; розвиток уміння керувати своїми емоціями і поведінкою; розвиток уміння відкрито висловлювати свою думку і почуття; розвиток уміння зміни ставлення до проблеми; розвиток уміння визначати почуття і емоції партнера; розвиток спостережливості та уважності до співрозмовника. Третій етап – «Розвиток уміння розпізнавати емоції інших людей, розуміти почуття партнера по спілкуванню». У завдання цього етапу входить: розвиток прогностичних здібностей; вдосконалення комунікативної культури; розвиток уміння будувати взаємини з оточуючими людьми; розвиток спостережливості; розвиток здатності до розуміння і прогнозування станів, відносин і властивостей людини; розвиток навичок вербалізації результатів відображення спостережуваних станів і відносин. На думку І.М. Мещерякової, серед головних видів робіт, які слід використовувати з метою розвитку емоційного інтелекту студентів-психологів, мають бути присутні: лекційні заняття, діагностичні методи, групові дискусії; ігрові методи; методи, спрямовані на розвиток соціальної перцепції; методи арттерапії; психогімнастика, а також самостійна робота студентів.

Інша дослідниця, – М.В. Грудцина (2012) зазначає, що широкі можливості для формування навичок емоційного пізнання, по-перше, дає

вузівська практика. У ході практики необхідно надати студенту можливість знайомства з різноманітними ситуаціями професійного спілкування та взаємодії. По-друге, в аудиторну і самостійну роботу необхідно включати завдання, сформовані за методом конкретних ситуацій (case-study). Навчальні ситуації повинні припускати використання як раціонального, так і емоційного способу пізнання. Завдання, запропоновані студенту в ході професійної підготовки, можуть включати обидва класи ситуацій пропорційно значимості цих ситуацій в реальній трудовій діяльності. Створити умови для застосування емоційного інтелекту можна шляхом обмеження часу для вирішення завдання, що робить аналітичний шлях вирішення явно неефективним. Другий варіант – підбір завдань, вирішення яких насилу піддається вербалізації («неможливо пояснити, але можна зрозуміти») і тому вимагає цілісного емоційного «схоплювання» на противагу логічному міркуванню. На думку дослідниці, великим потенціалом володіє і тренінговий метод. Тренінг дає можливість поглянути на змодельовані ситуації з різних точок зору. Подібна децентрація є однією з ключових в процесі формування емоційного інтелекту.

Таким чином, розвиток емоційної компетентності студента-психолога під час навчання у ВНЗ є одним з пріоритетних завдань у підготовці майбутнього кваліфікованого спеціаліста. Перспективним напрямом досліджень, в рамках зазначеної проблематики, є поступове та цілеспрямоване формування емоційної компетентності студентів, що навчаються на факультеті психології.